

тність спеціальних знань у сфері бізнес-освіти, неефективний менеджмент знижують конкурентоспроможність малого бізнесу.

Перспективи розвитку малого приватного підприємництва у регіоні полягають в тому, що самостійне господарювання суб'єктів підприємницької діяльності активно впливає на формування конкурентного середовища території. Кожен підприємець намагається зайняти свою нішу на ринку товарів чи послуг, прагне випускати потрібну і якісну продукцію для суспільства, намагаючись тим самим привернути до себе споживача. Все це перетворює мале підприємництво у своєрідний двигун економічного розвитку. Мале підприємництво має великі резерви і великі перспективи, адже розвиток ринкової економіки ґрунтується, насамперед, на приватному бізнесі, особистій ініціативі, що й надає кожному можливість самореалізації і самоутвердження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гой І.В. Підприємництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pidruchniki.ws>.
2. Міндоходи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/0352/ua/p/taxes>.
3. Програма розвитку малого і середнього підприємництва в м.Тернополі на 2013-2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://003_programa_13-14-1.doc.
4. Статистичний збірник «Статистичний щорічник Тернопільської області на 2012 рік».

В. І. Дубницький,

*доктор економічних наук, професор, академік,
Академія економічних наук України*

В. Ю. Луніна,

старший викладач,

Донецький державний університет управління

АСПЕКТИ ТЕОРІЇ МІСТ ЯК ПОЛЮСІВ РОСТУ (В КОНТЕКСТІ ПРОСТОРОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ)

Постановка проблеми. Зміна місця та ролі регіонів в світовій системі господарства, їх динамічний розвиток і активізація діяльності за межами власних територій обумовили використання просторового підходу як процес взаємодії та поєднання елементів виробничого, фінансового, інституційного та соціального характерів. *Регіон* – це елемент глобальної економічної системи, яка є ієрархією просторово-економічних систем міжнародного, міжнародно-регіонального, державного та регіонального рівнів. Тобто, базовими елементами такої ієрархії є сукупність регіональних утворень, які визначаються як II-й рівень після державного, що охоплюють безліч об'єктів і зв'язків між ними з відповідним формуванням внутрішнього та зовнішнього просторів.

Головною перешкодою при спробах забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності регіонами залежних країн є негативний циклічний вплив конкурентних центрів, вплив яких поширюється у вигляді регіональних кризових хвиль. При цьому регіони відкритих та інтегрованих економічних систем стають чутливими і вразливими до вільного переміщення спекулятивних капіталів та зміни фінансової політики конкурентних центрів.

Актуальним питанням для регіонів України є вибір політики власного розвитку, гео економічної стратегії та напрямів регіонально-інтеграційних процесів, які б найліпшим чином відповідали забезпеченню їх конкурентоспроможності у національному та глобальному середовищі. Разом з тим, багато аспектів даної наукової проблеми, особливо в контексті просторової конкурентоспроможності в системі регіонального ациклічного регулювання, залишаються недостатньо розкритими та обґрунтованими. Методологія формування конкурентоспроможності регіональних просторово-економічних і екологічних систем в умовах глобалізаційних тенденцій розвитку світового господарства, забезпечення і управління їх сталим розвитком знаходяться на етапі формування понятійного апарату, принципів, окреслення концепцій та виявлення відпові-

дних факторів. Ми згодні з точкою зору, Мікули Н.А., Ткача О.В., Беленького П.Ю., Варналія З.С., Павліхи Н.В., що хоча і були спроби побудови цілісної моделі просторового розвитку регіонів України, однак, існуючі наукові розробки не охопили всього комплексу методологічних завдань щодо участі регіональних просторово-економічних систем як повноправних суб'єктів розвитку світового господарства.

На наш погляд, вимагають удосконалення сучасні методики оцінки конкурентних позицій регіональних просторово-економічних систем; методичні підходи до визначення факторів і ступеня взаємовпливу цих систем на конкурентний статус окремих держав та регіонів, а також подальшого прогнозування майбутніх рівнів інтеграції їх у глобальну економічну систему.

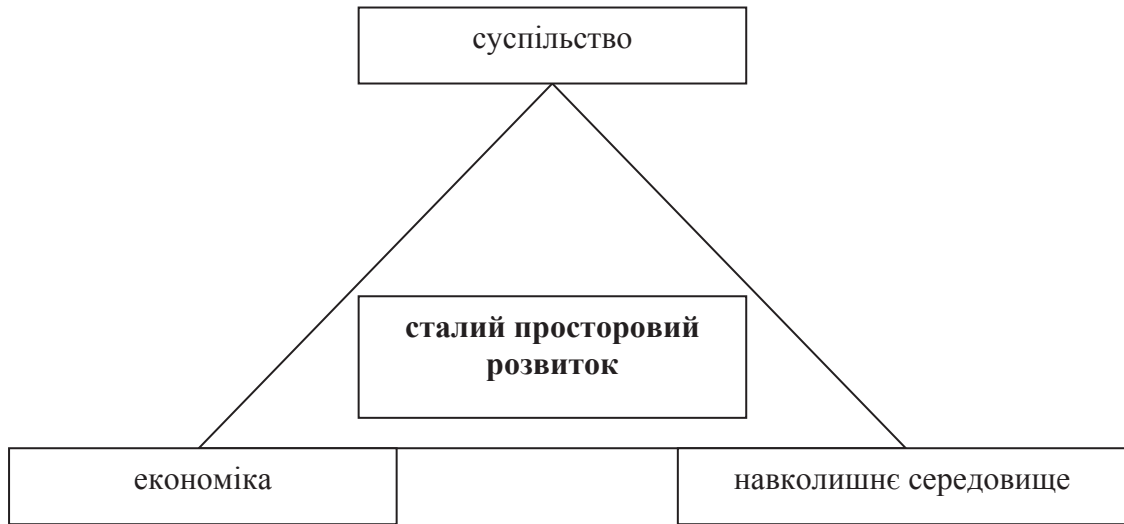
Аналіз досліджень і публікацій. Використання теорій економічного зростання та їх практична реалізація на прикладі конкретного регіону є актуальною потребою на сучасному етапі їх розвитку. Вагомий внесок у створення фундаментального підґрунтя для таких досліджень зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: С. Ашманов, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Гранберг, М. Долішній, Г. Клейнер, Д. Медоуз, Р. Солоу, Д. Девіс, В. Даукінс, Д. Елісон, Р. Фіант та інші. Серед наукових праць, в яких досліджуються сучасні форми і теоретичні основи конкуренції, конкурентне середовище, проблеми забезпечення конкурентоспроможності регіонів та пошуку нових форм її досягнення необхідно виділити дослідження вчених: Т. Сарджента, Є. Прескотта, С. Уінтера, Д. Ходжсона, Р. Вернона, П. Кругмана, Р. Фатхутдінова, Г. Хамела, Дж. Хікса, О. Юданова та інших.

Найбільш значимі дослідження просторового розвитку, факторів, що визначають конкурентоспроможність на мікро– та мезорівнях були зроблені А. Льошем, І. Тюненом, М. Портером, А. Чандлером і М. Енрайтом. Серед вітчизняних вчених значні дослідження по проблемі виконували І. Вахович, З. Герасимчук, П. Беленький, Б. Кваснюк, Л. Ковальська, Н. Павліха, В. Василенко, І. Брикова, І. Сторонянська, О. Ткач, Н. Мікула.

Водночас, незважаючи на досягнуті успіхи у цих наукових напрямках, характер досліджень цієї важливої проблеми все ще потребує вдосконалення, особливо на регіональному рівні.

Метою даного дослідження є розробка теоретико-методологічних засад забезпечення конкурентоспроможності регіонів, в контексті просторової конкурентоспроможності в системі регіонального ациклічного регулювання.

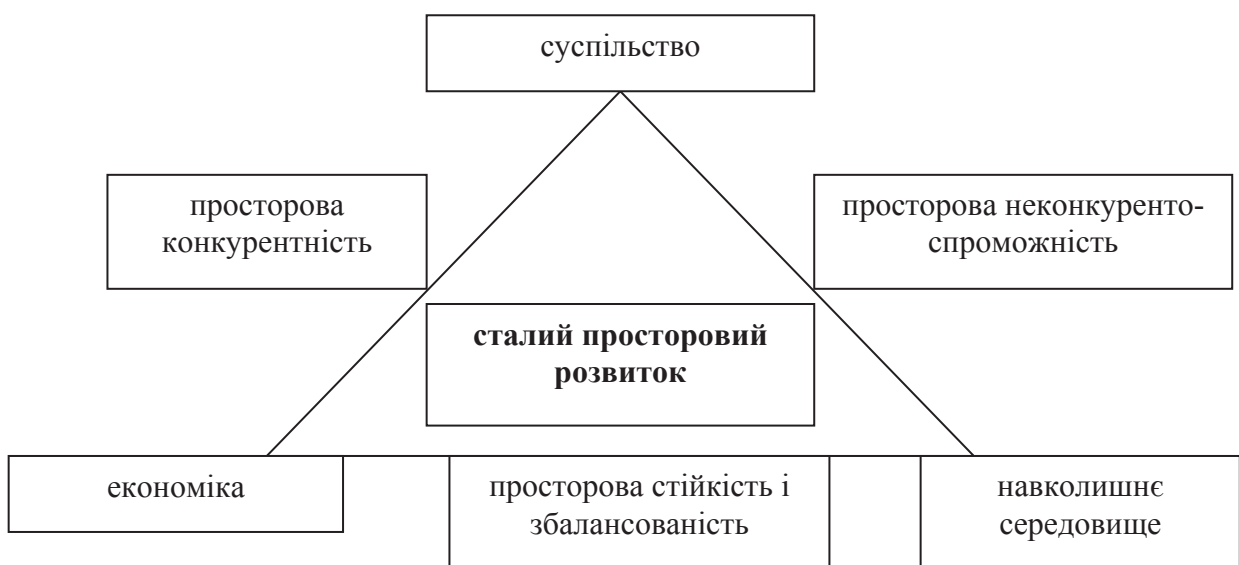
Виклад основного матеріалу дослідження. Зміст просторового устрою, характер розвитку просторово-економічних систем задля забезпечення сталого розвитку в умовах поширення глобалістичних тенденцій у формі екзогенних впливів, що мають циклічні негативні прояви, обумовлюють необхідність розгляду проблематики *ациклічного регулювання як екзогенних, так і ендогенних процесів*. На погляд ряду провідних вчених (М. Долішнього, А. Вебера, Ф. Перру) основним елементом регіонального ациклічного регулювання є *просторова конкурентоспроможність*. При тому, при розгляді особливості просторової конкурентоспроможності, Н.В. Павліха [1, с. 25] акцентує увагу, що це поняття охоплює здатність забезпечення високої якості життя населення, створення можливості для реалізації наявного просторового потенціалу з одночасним визначенням його місця і ролі у національному просторі. На погляд О.В. Ткача, Н.А. Мікули, стимулювання конкурентоспроможності в *Євразоні* фокусується на стимулюванні інвестицій у промислове виробництво та комунальну інфраструктуру. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту передбачають забезпечення сталості і збалансованості в соціальному, економічному і екологічному аспектах [2, с. 237]. Дані принципи знайшли своє відображення в трикутнику цілей «сталий просторовий розвиток» (рис. 1) [3].

Рис. 1. Трикутник цілей «Сталий просторовий розвиток»

Як бачимо із рис. 1, поняття *суспільство*, *економіка* та *екологія* є похідними поняттями від змісту умов забезпечення сталого просторового розвитку. Враховуючи концепцію ендогенного конкурентного середовища, просторових екзогенних впливів, що сприяють виникненню поняття просторової конкурентоспроможності та поширення впливу самої просторово-економічної системи на інші економіки шляхом просторових екзогенних конкурентних впливів, а також, враховуючи циклічний характер розвитку економічних процесів з незаперечним фактом настання кризових процесів, необхідним і актуальним питанням є зміст стійкості і збалансованості. Тоді, вищезазначений трикутник цілей «сталий просторовий розвиток» (рис. 1) набуває іншого виду (рис. 2) [2, с. 238].

На нашу думку, центральне положення поняття сталого розвитку (см. рис. 2) є першочерговим і керованим положенням. Але за умови, що розвиток суспільства та людини є основною причиною, яка обумовлює необхідність забезпечення сталого розвитку, трикутник цілей, представлений на рис. 2, що враховує концепції конкурентного середовища, трансформується до наступного вигляду (рис. 3).

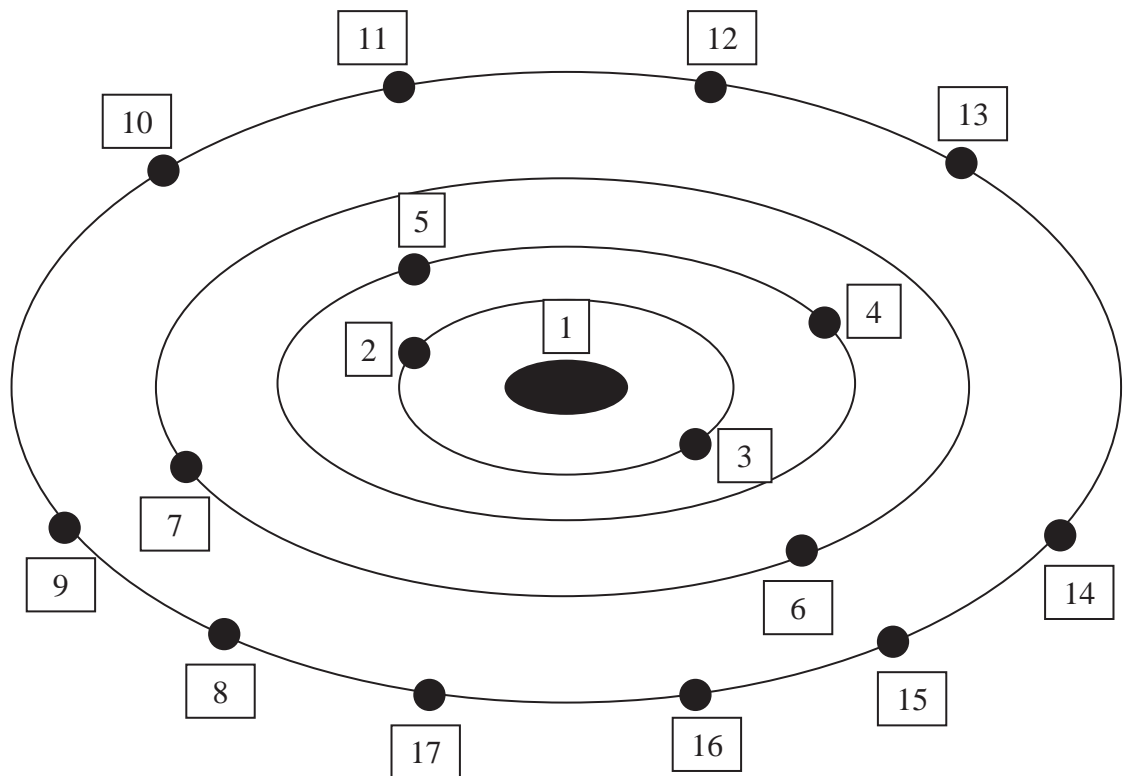
Рис. 2. Трикутник цілей «Сталий просторовий розвиток» з врахуванням концепції конкурентного середовища

Рис. 3. Ромб цілей «Сталий просторовий розвиток конкурентного середовища»

В основу просторової конкурентоспроможності покладається проблема конкуренції за привілейовані ділянки території як *концепція доступності*. Концепція доступності охоплює проблематику неоднорідності економічного простору, яка виявляє наявність привілейованих полюсів, економічне значення яких визначається економією, що обумовлена агломерацією. Виникнення подібного полюсу породжує певні сили економічного тяжіння.

Таким чином, виникає прагнення суб'єктів господарювання, інституцій і населення до розміщення в максимальній близькості до похідної точки поляризації. Такий підвищений попит на ці території навколо точки поляризації утворює просторову конкуренцію на ринку землі. На рис. 4 представлена діаграма, на якій чітко простежується формування точок поляризації на основі апроксимованого показника індексу конкурентоспроможності (табл. 1).

Рис. 4. Точки поляризації (полюси росту) в системі просторового устрою України

де, 1 – Київ та Київська обл.; 2 – Дніпропетровська обл.; 3 – Донецька обл.; 4 – Запорізька обл.; 5 – Луганська обл.; 6 – Миколаївська обл.; 7 – Харківська обл.; 8 – Одеська обл.; 9 – Львівська обл.; 10 – Полтавська обл.; 11 – АР Крим; 12 – Вінницька обл.; 13 – Рівненська обл.; 14 – Кіровоградська обл.; 15 – Івано-Франківська обл.; 16 – Черкаська обл.; 17 – Сумська обл. та ін.

Виходячи із рис. 4 і даних табл. 1, до основних точок поляризації в системі просторового устрою України належать м. Київ і Київська область, Дніпропетровська область, Донецька область.

Таблиця 1
Значення апроксимованого показника індексу конкурентоспроможності регіонів України*

Регіони	Індекс конкурентоспроможності					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013**
АР Крим	0,996562	0,997123	0,997534	0,992322	0,9932	0,9930
Вінницька	0,976001	0,976945	0,979137	0,975972	0,9764	0,9758
Волинська	1,072896	1,077897	1,079812	1,071222	1,0432	1,0421
Дніпропетровська	1,693991	1,695523	1,698337	1,691282	1,6893	1,6864
Донецька	1,654523	1,656812	1,658127	1,652123	1,6432	1,6416
Житомирська	0,991165	0,994386	0,997192	0,991175	0,9913	0,9908
Закарпатська	1,283404	1,284734	1,289153	1,283141	1,2798	1,2761
Запорізька	1,655762	1,657829	1,652192	1,653118	1,6571	1,6491
Івано-Франківська	1,291753	1,293829	1,296917	1,287998	1,2865	1,2831
Київська	1,16479	1,16672	1,16782	1,12923	1,1423	1,1459
Кіровоградська	0,936755	0,938723	0,939472	0,932182	0,9299	0,9268
Луганська	1,424887	1,426921	1,428749	1,421327	1,4114	1,4104
Львівська	1,080492	1,132149	1,133241	1,063211	1,0719	1,0689
Миколаївська	1,29954	1,299892	1,30012	1,278252	1,2635	1,2613
Одеська	1,202331	1,205734	1,208342	1,909813	1,9035	1,9018

Полтавська	1,433895	1,437456	1,438776	1,411341	1,5113	1,5124
Рівненська	1,039678	1,039872	1,033998	1,038721	1,0367	1,0342
Сумська	1,221263	1,223551	1,224873	1,289211	1,1997	1,1892
Тернопільська	0,904148	0,906292	0,908742	0,877766	0,8633	0,8602
Харківська	1,188189	1,188672	1,189377	1,187399	1,1922	1,1931
Херсонська	1,07019	1,073471	1,075622	1,068593	1,0566	1,0538
Хмельницька	0,921033	0,923732	0,925744	0,928762	0,9344	0,9311
Черкаська	1,02089	1,024672	1,025782	1,018936	1,0233	1,0202
Чернівецька	0,913386	0,913789	0,916977	0,913111	0,9242	0,9218
Чернігівська	0,967565	0,969362	0,969899	0,962122	0,9577	0,9536
м. Київ	2,298696	2,300211	2,307784	2,289976	2,2732	2,2704
м. Севастополь	0,975725	0,976864	0,977293	0,972122	0,9688	0,9662

Примітка: * Розраховано за методикою Л.Л. Ковальської [4].

** У 2013 р. розраховано за попередніми даними.

Просторова конкуренція є боротьбою за певні ділянки землі, а функціональне значення будь-якої ділянки, незалежно від її конкретної форми, визначається соціально-екологічним механізмом. При цьому, ділянки надаються передусім, тим видам діяльності, для яких доступність центру (ядра) є критичним значимим фактором. Суб'єкти господарювання, інституції та населення, які не змогли зайняти місце поблизу точки поляризації, продовжують боротьбу за отримання ділянок на найближчій до точки поляризації території. Слід звернути увагу, що різниця у функціональній орієнтації учасників просторової конкурентоспроможності визначає їх переваги відносно наближеності вже до певних об'єктів центральної зони.

В рамках теорії просторового устрою, що центром теоретичної думки ставить моделі міст-впливів, чи осередків росту, розглядає ієрархізовані набори міст-полюсів, які відповідають вузлам мереж, кожному з яких співставляються зони впливу. Взаємодія і накладення таких зон впливу (в рамках концепції Х. Хоканссона і Т. Гренрооса) формує основу просторових мереж. З точки зору О. Ткача, Н. Мікули, для попереднього виявлення зон впливу використовується *гравітаційна модель*, а також *модель потенціалу*, яку ще називають законом Рейлі [5]:

$$E_{ij} = y (m_i m_j) / (r_{ij})^2, (1)$$

де E_{ij} – є показником, що відображає економічне значення полюсу впливу (галузі (m_i), міста (m_j)) задля встановлення його зв'язків з іншими полюсами впливу;

r_{ij} – відстань між двома просторово-економічними системами, що взаємодіють, він показує доступність просторово економічних систем одна до одної;

y – коефіцієнт пропорційності, який визначається методами економетричного аналізу.

В цілому, представлена модель (закон Рейлі) може адекватно описати економічні взаємозв'язки просторово-економічних систем країни для достатньо довготривалого часу, а також, на нашу думку, є особливо цікавим, для наднаціональної економічної зони. Оцінивши значення коефіцієнту « y » за наявними даними, є можливість прогнозування величини товарних, фінансових потоків просторово-економічних систем на декілька років вперед. Також, гравітаційна модель є основою при аналізі внутрішньо системних взаємин між фокусами (центрами) економічної активності. Описуючи економічні взаємозв'язки, значення ступеня відстані у законі Рейлі можна замінити будь-якою додатковою константою, фіксуючи лише факт наростання доступності в міру скорочення відстані. Конкретне значення показника ступеня для змінної «відстані» може бути оцінена економетрично і розглядатися в якості константи для конкретної країни і відповідного періоду її розвитку. Такий варіант формули є звичайною моделлю лінійної регресії.

На наш погляд, формулу закону Рейлі дуже важко використати у випадку розмежування та аналізу впливу одночасно декількох просторово-економічних систем, їх відносний вплив та значимість можна визнати лише відносно і приблизно. Також, на наш погляд, досить зручним інструментом попереднього аналізу взаємодії просторово-економічних систем є модель потенціалу, яка була використана для теоретичного виявлення зон впливу Бельгій-

ських міст в середині 80-х років ХХ століття. Модель потенціалу передбачає, що маса E , розташована в місці I , утворює деякий потенціал в точці розгляду i . Цей потенціал, на думку О. Ткача можна інтерпретувати в термінах «вплив», «доступність», «привабливість». Загальний потенціал місця i , що належить до досліджуваної території з n -мість, дорівнює сумі потенціалів, вироблених в даному місці кожного з мас E_{ij} , які відповідають цим n -містям. Вплив кожної просторово-економічної системи, інтенсивність якої зменшується зі збільшенням відстані, виражається «силовими полями», що оточують її. Для вияву зони переважачого впливу просторово-економічної системи (ПЕС) необхідно порівняти утворений нею потенціал з сумарним потенціалом всіх решта ПЕС, що взаємодіють.

На наш погляд, в рамках діючого підходу, зони впливу не вдається виявити з достовірною точністю. Так, використання простих рівнянь зможе забезпечити тільки приблизний вигляд зон впливу ПЕС, але, підкреслюємо, для визначених сфер діяльності, які здійснюються в однорідному просторі. У зв'язку з неоднорідним характером економічного простору та описом змісту взаємного впливу мережі полюсів, свого розвитку набула теорія центральних мість (Кристаллер, Льош). Дані вчені проаналізували перехід від спрощеної ситуації міста – одинака як полюсу впливу на безкрайній рівнині, що розглядав фон Тюнен, до ситуації багаточисельних міст (центрів впливу), що конкурують між собою за ринки збуту, ринки факторів виробництва.

За аналогією можемо адекватно стверджувати, що неоднорідність економічного простору обумовлює гостру конкуренцію ПЕС як за ринки збуту, фактори виробництва, так і за дешеві фінансові ресурси та інвестиції. Тому, на наш погляд, це ставить проблематику теоретичного опису результатів такої просторової конкуренції, яка чітко структурує економічний простір за окремими зонами впливу ПЕС.

Аналіз теорії міст як полюсів росту в просторовій економіці дає можливість зробити висновок, що математичний апарат нечітких множин використовується як допоміжний в рамках більш складних змішаних моделей, в яких провідну позицію займає графік, що представляє основні полюси ПЕС. Його вершинам відповідають відповідні зони-площини, при цьому розглядаються вектори численних характеристик, які приписуються не тільки вершинам як полюсам (центрам) впливу, ребрам графа, але і відповідним зонам чи їх окремим компактним підобластям.

Важливим предметом аналізу є економічна ситуація, що спостерігається всередині просторово-економічної системи. Просторовий аналіз ендогенного економічного розвитку просторово-економічної системи базується на концепції доступності. Даний принцип лежить в основі внутрішньої організації просторово-економічної системи, де має місце просторова конкуренція за найбільш вигідного розташування різних видів економічної діяльності. В свою чергу, внутрішній простір просторово-економічної системи створений множиною економічних просторових зон, які утворюються урбанізованими територіями з власним характером впливу.

Високий рівень доступності дозволяє будь-якому суб'єкту господарювання швидко отримати в своє розпорядження всі фактори виробництва, необхідні проміжні блага при задовільному рівні транспортних витрат, доступність фінансових активів і інвестицій. Доступність також забезпечує можливість отримання необхідної стратегічної інформації з часовою перевагою по відношенню до конкурентів.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що доступність є провідним фактором, який впливає на вибір місцезнаходження при прийнятті рішення суб'єкта господарювання та забезпечення його просторової конкурентоспроможності.

Можна виділити наступні групи факторів, які визначають конкретну специфіку подібної багатополісної структури просторово-економічної системи:

- специфічні вимоги деяких видів діяльності, в контексті поняття «доступність»;
- тенденція до групування функціонально близьких суб'єктів господарювання;
- обмеження можливостей спільного розміщення для окремо визначених видів діяльності;
- рентабельність функціонування певного кола суб'єктів господарювання незалежно від вартості земельних ділянок.

Слід звернути увагу, що просторово-економічні системи є просторово-функціональними структурами, що також враховують соціально-культурну специфіку територій.

Є сенс зупинитися на поясненні функціональної організації економічного простору просторово-економічної системи. З одного боку функціональну організацію можна викласти на основі концепції Берджеса [6], в основі якої лежить просторова модель з певною множиною концентричних зон:

1. Ділові центри, що об'єднують комерційні і управлінські функції та відіграють роль транспортних вузлів, утворюють навколо себе кільцеві зони впливу.
2. Зона розміщення сфери виробництва і послуг підприємств, що активно функціонують.
3. Зона розміщення підприємств сфери виробництва і послуг, які не відповідають умовам забезпечення підвищення рівня соціально-економічного розвитку.
4. Зони основних транспортних магістралей та логістичних центрів.
5. Зони інтенсивного сільськогосподарського виробництва складування і відвантаження.
6. Зони рекреаційно-лікувальних та розважальних центрів.

Інша модель просторово-економічного устрою може бути поліцентричною (багатоядерною) схемою з декількома провідними фокусами ділової активності.

Узагальнюючи підходи вищевказаних авторів, зміст просторового устрою, на нашу думку, полягає в комбінованому застосуванні як концепції полярного центру, секторального устрою, так і багатоядерної моделі. На наш погляд, просторовий розвиток обумовлений як і полюсом росту, який є діловим центром, так і окремими галузями, які мають мультиплікативний ефект, тобто самі є полюсом зростання.

Також, на нашу думку, слід виділити наступні аспекти морфології просторового регіонального устрою, які впливають на розташування ділової активності, витрати, пов'язані з їх розвитком та ендогенну конкурентоспроможність:

1. Розташування просторово-економічної системи, що визначає її співвідношення з особливостями більш широкого, ніж її територія, фрагменту економічного простору.
2. Тип просторової конфігурації.
3. Просторовий розподіл найважливіших характеристик щільності.
4. Специфіка розвитку окремих галузей і сфер діяльності.

Зазначені вище показники щільності характеризують фактичну чи передбачувану інтенсивність освоєння тієї чи іншої частки просторово-економічної системи і визначається формально як певна сумарна кількість співвідношення із загальною площиною просторово-економічної системи, що характеризується цією сумарною кількістю.

Водночас, забезпечення конкурентоспроможності регіону полягає у створенні самодостатньої регіональної просторово-економічної системи за рахунок сукупності ендогенних та екзогенних факторів з власним циклом розвитку, період коливання якого має прямо пропорційну залежність від масштабів просторового утворення.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене можемо констатувати:

– найбільша освоєність території просторово-економічної системи має місце в місцях розташування розвинених галузей господарства з мультиплікативним синергічним ефектом, де функціонування будь-якого елемента залежатиме від оптимальності його зв'язків в середині просторово-економічної системи по відношенню до інших суб'єктів господарювання, як в межах власної просторово-економічної системи, так і в межах інших просторових систем;

– розвиток ендогенного конкурентного середовища, формування конкурентних кластерів обумовлюють зростання ендогенної конкурентності просторово-економічної системи, формування джерела екзогенного впливу за рахунок використання спільних ресурсів і зовнішнього конкурентного середовища в просторово-економічних системах, що піддаються такому зовнішньому втручання;

– просторову конкурентоспроможність регіональної просторово-економічної системи, яка передбачає дії, пов'язані з особливостями мінімізації екзогенних впливів, які мають по-

вторювальний циклічний характер і полягають у забезпеченні збалансованості, щільності та зв'язності суб'єктів господарювання регіону;

– загальний характер циклічної динаміки розвитку показників щільності та зв'язності набуває форм просторового територіального розширення у вигляді економічної експансії та різних форм співробітництва;

– конкурентні екзогенні впливи сформовані власними точками поляризації (впливу) просторово-економічної системи мають власний характер поширення у вигляді регіональних хвиль росту, а сам регіональний економічний простір має вигляд анізотропного економічного простору, де оптимізація конкурентних зв'язків і посилення екзогенних конкурентних впливів може проводитися на основі кластерної форми організації та адміністративного впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павліха Н.В. Управління сталим розвитком просторових систем: теорія, методологія, досвід: [монографія] / Н.В. Павліха. – Луцьк: ВОД, 2006. – 380 с.
2. Ткач О.В. Регіональні просторово-економічні системи: сучасний стан та перспективи розвитку: [монографія] / О.В. Ткач, Н.А. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2012. – 386 с.
3. Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union. – Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities / www.kprpfo.chat.ru/eprg.html
4. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: [монографія] / Л.Л. Ковальська. – Луцьк: Надтир'я, 2007. – 420 с.
5. Дихтль Е. Практический маркетинг: учеб. пособие / Е. Дихтль, Х. Хершген. – М.: Высшая школа, 1995. – 255 с.
6. Сигарева Е.П. Урбанизация / Е.П. Сигарева // Социологическая энциклопедия: в 2-х т. / гл. ред. В.И. Иванов. – М.: Мысль, 2003. – Т.2. – 685 с.

Н. Б. Ільченко,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри торговельного підприємництва,
Київський національний торговельно-економічний університет*

ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Нестабільність політичної ситуації в Україні, інфляційні процеси та зростання безробіття зумовлюють оптимізацію бізнес-процесів. У широкому розумінні під бізнес-процесом розуміють структуровану послідовність дій щодо виконання відповідного виду діяльності на всіх етапах життєвого циклу діяльності підприємства.

Бізнес-процес – це сукупність різних видів діяльності, в межах якої «на вході» використовується один або декілька ресурсів, а в результаті цієї діяльності «на виході» створюється продукт, що має цінність для споживача. Бізнес-процеси, що формуються підприємствами, неоднорідні. Узагальнюючи сучасні теоретичні та прикладні дослідження з проблем процесного управління, можна виокремити такі основні характеристики процесу [1]:

- *технологія бізнес-процесу* – зміст та послідовність робіт;
- *межі процесу* – операції, що характеризують його початок та завершення;
- *власник процесу* – працівник підприємства, який несе відповідальність за організацію та результати процесу;
- *ресурси процесу*, які являють собою сукупність матеріальних, фінансових, інформаційних, кадрових ресурсів, що виділяються в розпорядження власника процесу для забезпечення його здійснення;
- *параметри процесу* – його основні характеристики, що дозволяють оцінювати ефективність і результативність процесу;
- *споживач результатів процесу* – зовнішній або внутрішній суб'єкт, який отримує результат процесу;